

SVĖDASŲ VARPAS

2019 m. gruodžio mėn.

Nr. 12 (42)

Leidžiamas nuo 2016 m. liepos 1 d.

Džiaugsmingų šv. Kalėdų ir laimingų 2020-ųjų metų!

Gerbiami svėdasiškiai, visi skaitytojai, rėmėjai ir spaustuovės darbuotojai!

Ateinančios šventės atneša mums visiems naujus tikslus, idėjas ir viltis. Malonu bendrauti su žmonėmis, kurie dirbdami suranda ką tai naujo, nori daug ką pakeisti į gera, o tada visuomenėje atsiranda daugiau pagarbos vienas kitam. Būkime pajėgūs imtis bendruomenei naudingų šiuolaikinių darbų.

Sveikiname jus ir jūsų artimuosius su Šventomis Kalėdomis ir Naujaisiais 2020-aisiais metais. Tegu niekuomet nepritrūksta jums džiaugsmo ir šilumos, kad visi metai būtų dosnūs jums prasmingais darbais, kupini sėkmės ir laimės.

Stasys Gavenavičius, Joana Gutmanienė, Inga Kilienė

Istorijos aidas Kunigiškių kapinaitėse

2019 m. lapkričio 3 d. Kunigiškių kapinaitėse (Svėdasų seniūnija) buvo paminėti prieš 70 metų Drobčiūnų miške žuvę septyni partizanai. Tai Vaižganto vardo partizanų kuopos vadas Albertas Nakutis-Viesulas, Stasys Gimbutis-Rūkas, Petras Miškinis-Šarūnas, Petras Černius-Tigras, Petras Dilys-Eimutis, Kazys Palskys-Gintaras, Jonas Meškauskas-Caras.

Paminėti žuvusiųjų partizanų suvažiavo daug žmonių iš Kauno, Utenos, Rokiškio, Anykščių ir vietinių apylinkių.

Svėdasų šv. Arkangelo Mykolo bažnyčioje klebonas Raimondas Simonavičius už žuvusius Laisvės kovotojus aukėjo šventas mišias.

Mišiose dalyvavo daug jaunų žmonių, džiugiai nuteikė uniformuoti Kauno generolo Povilo Plechavičiaus licėjaus auklėtiniai; iškilmingai atrodė šaulių garbės sargyba prie savo vėliavos. Solidžiai garbingai bolavo senolių galvos, atmintyje tebeišsaugančios vaizdus iš žiauriausių praeities laikų...

Po mišių dalyviai nuskubėjo į Kunigiškių kapinaites, kuriose po žūties slaptai buvo palaidoti septyni partizanai.

Šv. Mišios Svėdasų šv. Arkangelo Mykolo bažnyčioje už žuvusius partizanus. S. Gavenavičiaus nuotr.

Minėjimą pradeda Gvidas Kazlauskas. R. Šaknio nuotr.

Šauliai prie septynių žuvusių partizanų kapų. R. Šaknio nuotr.

Istorijos aidas Kunigiškių kapinaitėse

Atkelta iš 1 p.

Iškilmingo minėjimo pradžioje prisiminta kaip sovietinė okupacinė kariuomenė ir vietiniai kolaborantai – sribai – nežmoniška žiauriai elgėsi su nužudytais Lietuvos patriotais, numesdami jų kūnus ant miestelių turgaviečių grindinio; kaip klaikiai elgėsi su taikiais kaimų gyventojais degindami sodybas, šaudydami senius, moteris ir netgi mažus vaikus sumesdami į degančių namų liepsnas. Taip atsitiko ir greta Užmalaišos upelio esančiame Kurkliečių kaime. 1945 m. liepos 15 d. baudėjai kaime nušovė 14 gyventojų, sudegino penkias sodybas ir į degančių namų įmetė Birutės Mateikienės trejų ir ketverių metų vaikus Algį ir Nijolę.

B. Mateikienė po šių įvykių išprotėjo.

Pokario metais Svėdasų krašte žuvo 154 partizanai, 30 svėdasiškių partizanų buvo nukauti kitose apylinkėse, septyni mirė lageriuose, 28 nužudyti kalėjimuose. Žuvo 15 partizanų ryšininkų. Taigi gyvybės neteko 234 jauni kraštiečiai. Daug šeimų buvo ištremta į Sibirą.

Minėjimo dalyviai žuvusiuosius pagerbė tylos minute.

Svėdasų etnografinis ansamblis sugiedojo Lietuvos Tautinę giesmę, kuri išskirtinai iškilmingai skambėjo rudeniskų laukų erdvėje.

Istorikas Gintaras Vaičiūnas pranešime remdamasis savais tyrimais papasakojo apie Svėdasų krašto partizanus,

Poetinės kompozicijos akimirkos
R. Šaknio nuotr.

Istorikas Gintaras
Vaičiūnas
R. Šaknio nuotr.

Alberto Nakučio sūnus Petras
Grucė-Nakutis ir sesuo Irena
Nakutyte-Bartusevičienė
Vytauto Bagdono nuotr.

jų kovą už Lietuvos laisvę, ūkininkų paramą jiems, apie išdavystes bei žūtis aplinkybes. G. Vaičiūnas paminėjo žymesnius svėdasiškių partizanų vadus, tai: Jurgį Gužą, Albertą Nakutį-Viesulą, Alfonsą Paškevičių-Liūtą, Juozą Kemeklį-Roką, Povilą Baroną-Briedį, Stasį Gimbutį-Eimutį.

Apie savo brolių Albertą Nakutį pasakojo jo sesuo gydytoja Irena Nakutyte-Bartusevičienė. Ji prisiminė paskutinį pasimatymą su broliu miške, kaip jis nusivylė pamatęs ją be gražiųjų kasų. Sesuo paaiškino, kad nusikirpo plaukus, nes tardytojai kankindami tampė ją už ilgų kasų.

Irena prisiminė kunigą vienuolį, kuris buvo partizanų dvasinis ganytojas.

Alberto Nakučio sūnus Petras Grucė Nakutis paminėjo, kad tėvo tiesiogiai nepažino, nes kai jis žuvo, sūnui tebuvo 3 metai, bet iš artimųjų pasakojimų žino, kad tėvas buvo stiprus, drąsus, valingas

vyras, mylėjęs savo Tėvynę ir dėl jos laisvės padėjęs galvą. Petras padėjo visiems susirinkusiems pagerbti tėvo ir jo bendražygių atminimo.

Rokiškio Senamiesčio progimnazijos literatai skaitovai Mantė Bagdonaitė, Domas Samuilovas, Ernius Kazanavičius, Vilnera Paužaitė, Austėja Antonovaitė, Pija Paršiūnaitė, Kotryna Garbauskaitė, Aidas Juodvalkis, Nedas Beinoris, Aušra Zolbaitė, mokytojos Žerutė Semaškienė, Nijolė Mikulienė, Raimonda Kolyčienė, puikiai pristatė poetinę kompoziciją. Ypač jaudinančiai skambėjo Juozo Kemeklio, vienintelio gyvo išlikusio iš aštuonių Drobčiūnų bunkerio partizanų, eilėraščio „Broliams septyniems“ posmai:

... Jūs žuvot tada, kai stūgavo vėjas,
Tamsų šilą dengė ūkana juoda,
Tą Vėlinių rytą tyliai varpas gaudė,
Į mišką skubėjo budelių gauja...

Daug kalbėjo apie Petrą Paulaitį, jungtinės Kęstučio apygardos vieną iš vadų, kuris kuravo visą partizanų spaudą Lietuvoje. Jo pagrindinis rūpestis buvo jaunimas. Jis primygtinai aiškino, kad jaunimas turi mokytis ir okupacijos sąlygomis geriausia tose mokyklose iš kurių jaunuolių neima į kariuomenę. Jo slėptuvė buvo dviejų aukštų. Pirmame aukšte du partizanus nušovė, Paulaitį suėmė gyvą, nuteisė. Lageriuose praleido 35 metus. Buvo išsilavinęs, mokėjo kelias kalbas, net tardytojai – generolai jį laikė tauriu žmogumi.

Bus daugiau.

Tęsinys kitame numeryje.

Svėdasų etnografinis ansamblis. Vadovė Rožė Lapienienė

Istorijos aidas Kunigiškių kapinaitėse

Tęsinys (pradžia 2019 m. Nr. 12)

Pagerbti žuvusiųjų partizanų į Kunigiškius iš Kauno atvažiavo grupė Generolo Povilo Plechavičiaus Kadetų Licėjaus auklėtinių vadovaujama direktoriaus pavaduotojo Ričardo Šaknio.

Kadetas Martynas Lukaitis pasakojo apie mokinių patriotinį auklėjimą licėjuje. Jis kalbėjo, kad kadetams labiausiai įsiminė žygiai partizanų keliais. Martynas jausmingai prisiminė apie išvyką, kartu su mokyklos administracija ir tėveliais į Karalgirio girią netoli Vilkijos. Anot jo, buvo įdomu pajauti kaip gyveno partizanai. Jau vien permiegimas bunkeryje net taikos metu sukelią nerimą, o ką reiškė susišaudymai su Sovietinės kariuomenės daliniais, kai greta žūva draugai... Prie laužo papasakotos istorijos iš partizanų kovų įkvėpė ryžto sekti jų pavyzdžiu ir, reikalui esant, drąsiai eiti ginti Tėvynės ir laisvės.

Minėjimo dalyviai su pasididžiovimu ir pasigėrėjimu džiaugėsi uniformuotų šaulių rikiuote. Matėsi ir Sąjūdžio laikų savanoriai. Greta jaunų vyrų išsiskyrė solidus 93 metų Algimanto apygardos partizanas Jonas Kadžionis, kuriam dalyviai audringai plojo.

Jonas Kadžionis. V. Bagdono nuotr.

Sujaudino vaizdas, kai prie paminklo partizanams prisiekė jaunieji šauliai – Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos mokiniai vadovaujami šaulės mokytojos Reginos Žvirblienės.

Jie taip kalbėjo: Linas Malinauskas – „Prieš priesaiką jaučiau jaudulį, bijojau suklysti sakydamas priesaikos žodžius. Prisiekęs ir pabučiavęs vėliavą pasijutau

Kadetai ir kiti prie partizanų kapų. R. Šaknio nuotr.

lengviau ir ramiau.“ Nojus Jokubonis – „Jaučiausi gerai, labai nekantravau, norėjau kuo greičiau tapti šauliu. Pagaliau juo tapau.“ Erikas Petronaitis – „Sakydamas priesaikos žodžius galvoju apie tai, kad tapęs jaunuoju šauliu prisijungsiu prie tų, kurie negaili nei laiko nei jėgų Tėvynės labui.“ Donata Čepukėnaitė – „Šį pasižadėjimą duoti mane paskatino meilė Tėvynei, šaulių būrelis draugai, su kuriais einame į

žygius, tvarkome partizanų kapus, puošiame savo gimtąjį kraštą.“

Akademikas Albinas Kusta prisiminė, kad jam dar mažam vaikiščiui padarė išpūdį partizano Juozo Kemeklio su kovos draugais apsilankymas jo sodyboje Kustų kaime, kuris nuo Kunigiškių yra vos už kelių kilometrų. Akademikas kalbėjo, jog lietuviai niekada nesitakstė su pavergtojo statusu. Tai rodo 1831, 1863–1864 metų sukilimai subrandinę 1918–1922 metų kovas dėl Lietuvos Nepriklausomybės ir Laisvės ir pasiektą tikslą – laisva nepriklausoma Lietuvos Respublika buvo pripažinta Pasaulio valstybių.

Po Antrojo Pasaulinio karo Lietuva Sovietų buvo pavergta dešimties metų ginkluotas partizaninis karas ir po jo tylus pasipriešinimas okupantui subrandino Sąjūdį. Ir vėl Lietuva laisva!...

Generolo Povilo Plechavičiaus kadetų licėjaus auklėtiniai. Ričardo Šaknio nuotr.

Jaunojo šaulio priesaika. V. Bagdono nuotr.

Akademikas Albinas Kusta pasidžiaugė matydamas patriotiškai nusiteikusį jaunimą, kuris perima Laisvės kovų estafetę iš vyresnės kartos

Istorijos aidas Kunigiškių kapinaitėse

Atkelta iš 2 p.

LR Seimo narys Sergejus Jovaiša kalbėdamas prisiminė paskutinį partizaną Antaną Kraujelį-Siaubūną, kurio palikai neseniai buvo surasti ir iškilmingai palaidoti. Seimūnas sakė, kad dar pauglystėje prisiklausė legendų apie Siaubūno kovos metodus ir žygius. Daugiau kaip 20 tūkst. partizanų žūtis už Laisvę ir Tėvynę mus įpareigoja atidžiai saugoti turimą nepriklausomybę.

Čia prie paminklo partizanams prisiekę jaunieji šauliai, šauniai atrodantys „plechavičiukai“, savanoriai ir kiti patriotiškai nusiteikę minėjimo dalyviai rodo, kad rūpestis Lietuvos Nepriklausomybės išsaugojimui yra.

Anykščių rajono meras Sigutis Obelevičius priminė, kad rajono teritorijoje veikė daug partizanų būrių, jų atmintį saugo jiems pastatyti paminklai, pasidžiaugė, kad prieš savaitę buvo pašventintas paminklas Andrioniškyje Aukštaitijos partizanų vadui Antanui Sluckai-Šarūnui. Meras pasidžiaugė, kad minėjime dalyvauja daug jaunimo.

Mero pavaduotojas Dainius Žiogelis padėjo Svėdasų seniūnijai už Kunigiškių kapinaičių sutvarkymą, minėjimo organizatoriams ir dalyviams už įsimintiną žuvusiųjų Drobčiūnų miške Tumo-Vaižganto vardo kuopos partizanų pagerbimą.

Po iškilmingo minėjimo dalyviai sugūžėjo į Svėdasų krašto (Vaižganto) muziejaus kiemėlį, kur Utenos apskrities šauliai vaišino šauliška koše. Sušalę dalyviai gyrė ir karštą originalią žolelių arbatą. Muziejaus vadovas Vytautas Bagdonas su žmona Aldona ir jos drauge gundė tortu ir kitais skanėstais. Svečiai apžiūrėjo muziejaus eksponatus, domėjosi architekto dailininko

Ateities planus aptarinėja iš dešinės Anykščių r. mero pavaduotojas D. Žiogelis, meras S. Obelevičius, doc. G. Kazlauskas ir buvęs Kauno r. meras viešintiškis V. Senvaitis. R. Šaknio nuotr.

Merai pasikeičia dovanėlėmis. R. Šaknio nuotr.

Jono Lukšės istorine vizualine paroda „Lietuvos partizanų takais“.

Dalyviai susibūrę grupelėmis aptarinėjo įspūdžius. Padėjo savanoriui Albinui Gudoniui už piniginę paramą šauliška košei pagaminti. Švelniai pajukavo, kad vilnietis Dainius Kazlauskas ir svėdasiškis Linis Balaišis užkūrė savo ir Svėdasų seniūnijos sukrautus laužus, bet nesutvarkė vėjo krypties ir minėjimo dalyvius gerai išrūkė gausiais dūmais. Buvo apkalbėtas ir Svėdasų klebonas, kuris nepasinaudojo proga paminėti kunigų – pasipriešinimo dalyvių, partizanų globėjų; nepasidžiaugė, kad bažnyčioje per mišias buvo daug jaunimo, per

pamokslą nei žodeliu neužsiminė apie šaulius, kurie su savo vėliava stovėjo prieš jo akis, priekyje...

Visiškai šalia Kunigiškių kapinaičių yra Juozo Tumo-Vaižganto tėviškė. Vaižganto metais didžiam šio krašto žmogui, jo 150 gimtadieniui paminėti buvo suorganizuota daug renginių. Tumo-Vaižganto vardo kuopos partizanų žūties 70 metų sukakties paminėjimas natūraliai įsijungė į šių renginių ciklą, kuris vyresniems žmonėms priminė žiaurios pokario metus, o jaunimui buvo gyva istorijos pamoka stiprinanti meilę Tėvynei.

Doc. dr. Gvidas Kazlauskas

Iš kairės: S. Jovaiša, V. Senvaitis, dešinėje J. Kadžionis. V. Bagdono nuotr.